

**Soğuk Savaş Sonrası Dönemde
Bir Güvenikleştirme unsuru Olarak
Peştun Kimliğinin
Pakistan Üzerinden İncelenmesi**

Melahat YALÇIN¹

Yalova Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Uluslararası İlişkileri Bölümü

melahatyalcin@outlook.com, Yalova/Türkiye.

ORCID ID: 0000-0001-8965-522X

ÖZET

Bu çalışma, Pakistan-Afganistan Durand sınır hattında yaşayan Peştun etnik toplumunun, Kopenhag okulunun öne sürdüğü güvenikleştirme yaklaşımı çerçevesinde, Pakistan devleti tarafından bir güvenlik sorunu olarak nasıl takdim edildiğini, güvenikleştirme sürecine nasıl sokulduğunu analiz etmiştir. Sözlem analizleri neticesinde, Pakistan siyasi aktörlerinin, farklı dönemlerde ve siyasi koşullara göre Peştun kimdir sorusuna verdiği cevaplar, kullandığı sıfatlar (söz-edimleri) çerçevesinde oluşturulan algının değişiklik gösterdiği görülmüştür. Bu algının siyasi aktörlere, mobilizasyon imkânı verdiği, bu sayede normal siyaset kurallarının dışına çıkarak, olağanüstü önlemler alabildikleri, atılan adımların ise alımlayıcı kitle tarafından büyük oranda meşru görüldüğü, dolayısıyla Pakistan'ın Peştun kimliği üzerinden başarılı güvenikleştirme süreci gerçekleştirdiği sonucunu varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Peştun, Etnik-kimlik, Kopenhag Okulu, Güvenikleştirme

ABSTRACT

This study analyzes, how the Pashtun ethnic community living on the Pakistan-Afghanistan Durand border line is presented as a security problem by the Pakistani state and how it is included in the securitization process within the framework of the securitization approach put forward by the Copenhagen school. The answers given by the Pakistani political actors to the question of who is the Pashtun and the perception created within the framework of the adjectives (speech-acts) they use, gave the actors the opportunity to mobilize. Pakistan

¹ Yalova Üniversitesi Doktora Öğrencisi

realized a successful securitization, thus it was able to go beyond the normal political rules and take extraordinary measures, which were largely regarded as legitimate by the audience.

Keywords: Pashtun, Ethnic-identity, Copenhagen School, Securitization

1. GİRİŞ

Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte etnik, dinî ve ulusal kimlikler ile ilgili yaşanan güvensizlikler, güvenlik tartışmalarını çok önemli bir konuma yükselmişlerdir. Bu güvensizlikler, birçok ülkede devlet-içi çatışmalarla sonuçlanmıştır. Bu çatışmalara devletlerinin verdiği tepki ise sorunların temel nedenlerinin belirlenmesinden çok, düzenin tesisi ve kontrolün sağlanması şeklinde olmuştur. Devletin siyasi sınırları içinde yer alan farklı etnik gruplar arasındaki çatışmalar ülke içinde sınırlı kalmayarak önemli uluslararası güvenlik sorunları yaratmıştır. Özellikle devlet-toplum bağının kırılan olduğu ve buna bağlı devlet-toplum ilişkilerinin güvenlik dinamiğinde ön plana çıktığı bölgelerde, etnik kimlik üzerinden sürdürülen birçok çatışma vuku bulmaktadır. Etnik farklılıkların dışlayıcı bir tarzda ele alındığı bu tür çatışmalarda, kültürel kimliğin korunması ve yine kültürel kimliğe karşı ortaya çıkan tehditlerin etkisizleştirilmesi önemli hale gelmiştir. Yeni güvenlik yaklaşımlarıyla birlikte devlet, temel güvenliği tehdit eden, insan haklarını etnik, dinî ve toplumsal cinsiyet temelinde ihlal eden, etnik temizlik ve kitlesel ölümlere sebep olan bir unsur olarak görülmeye başlanmıştır. Günümüzde çevresel kirlilik, açlık, doğal felaketler, insan ve uyuşturucu kaçakçılığı ve terörizm gibi insanlığa yönelik birçok tehdidin, küresel ve ulus-aşırı bir doğaya sahip olduğu kabul edilmektedir. Güvenlik alanında yaşanan son gelişmeler, bu ve buna benzer sorunların çözümlerini sadece askeri alanda ele alınmasını ortadan kaldırmıştır. Bu bağlamda birçok bölgede yaşanan çeşitli güvenlik sorunlarını artık çok boyutlu ve çok katmanlı ele almak gerekmektedir. Bu güvenlik sorunlarından biri, Güney Asya bölgesinde Pakistan ve Afganistan arasında yaşanan güvenlik sorunudur. Yaşanan iç ve dış çatışmalar bu bölgede güvenliğin ne kadar girift bir mesele olabileceğini gösteren en önemli örneklerden biri olarak güncelliğini korumaktadır.

Güney Asya'da yer alan Afganistan ve Pakistan, aslında Orta Asya, Ortadoğu ve Hint kültürel havzaları arasında bir kavşak niteliğindedir. Bu konumundan dolayı eski çağlardan beri bölge üzerinde kıyasıya bir rekabet söz konusudur. 19. yüzyılda Rus ve İngiliz İmparatorlukları, kuzey ve güneyden bölge üzerinde ağırlıklarını hissettirmek için rekabet içinde olmuşlardır. "Büyük Oyun" olarak adlandırılan bu rekabet içinde tampon bölge mahiyetinde kurulan Afganistan yıkıcı bir sömürge dönemi yaşamış coğrafi konumundan ötürü büyük güçlerin etkinlik mücadelesine sahne olmuş, dolayısıyla da dış güçlerin müdahalelerine birçok kez maruz kalmıştır. Bu müdahaleler ve çekişmeler içinde Afganistan ne yazık ki güçlü bir devlet yapısı kuramamıştır. Afganistan'ın etnik ve kabilesel yapısının karmaşıklığı üniter bir devlet olmasını engellemiş, ülkede ulusal kimlik birleştirici bir faktör olamamış, öncelik sıralamasında etnik, kabilesel ve bölgesel aidiyetler öne çıkmıştır.

Dolayısıyla bu da Afganistan’da merkezi yönetimin sürekli bir meşruiyet krizi yaşamasına sebep olmuştur. Hâlihazırda zayıf olan merkezi yönetim, Sovyet ve ABD işgallerinde direniş esnasında gittikçe artan merkezkaç unsurlar karşısında sürekli güç yitirmiş ve dolayısıyla ülkede siyasi güç odaklarının dağınlıklığı merkezi bir kamu otoritesinin tesisini imkânsız kılmıştır.

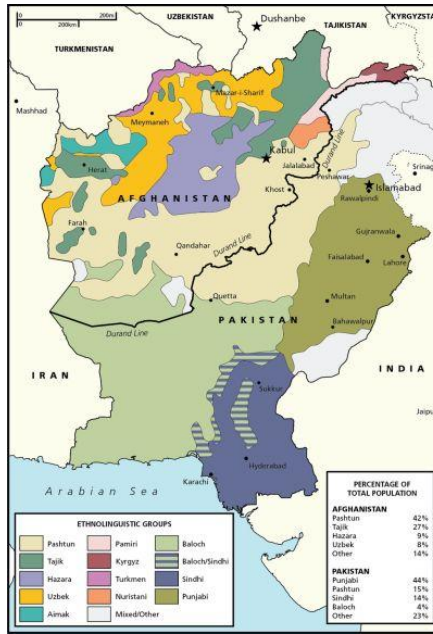
Diğer taraftan Afganistan’ın sınır komşusu Pakistan 1947’de Hint Müslümanlarının bir devleti olarak, İngiliz İmparatorluğu’ndan bağımsızlığını kazanmış bir devlet olarak ortaya çıkmıştır. Pakistan, Afganistan’a kıyasla, merkezi bir otorite ve bu otoriteyi destekleyecek askerî güç bakımından daha başarılı bir tarihsel süreç geçirmiştir. Sınırları dış güçlerce belirlenmiş olsa da Pakistan’ın Hint Müslümanlarının bir devleti olarak kurulması ülkenin kapsayıcı kimlik ihtiyacını karşılamıştır. Yine aynı şekilde doğu komşusu olan Hindistan’dan sürekli bir tehdit algılaması ve bununla ilişkili olarak Keşmir sorunu, Pakistan siyasi elitlerine ulusal kimliğin inşa edilmesi ve desteklenmesi açısından fayda sağlamıştır. Ancak olumsuz anlamda Keşmir ve Hindistan tehdidi, olumlu anlamda da Müslümanlıktan başka bir birleştirici unsura sahip olmayan Pakistanlı kimliği, sarsılmaz bir temel ihtiyacını karşılayamamaktadır. İslam vurgusunun özellikle Ziya-ul Hak döneminde artması, köktenci ideolojinin yayılması ve güç kazanması Pakistan kimliğinde önemli dönüşümlere sebep olmakla birlikte üniter yapısını da korumasına yardımcı olmuştur. Güney Asya’nın bu iki önemli Müslüman ülkesi, ulus devlet olma süreçlerinde birçok sancılar yaşamış ve aralarındaki çözülemeyen sınır sorunu yüzünden birçok kez karşı karşıya gelmiştir.

İki ülke arasındaki en büyük sorunlardan biri olan sınır sorunu Durand Hattı’nın oluşturulmasıyla başlamıştır. Bugünkü Afganistan’ın güney ve güneydoğu sınırı çizen, Afganistan ile Pakistan’ı ayıran 2640 kilometreye yaklaşan Durand Hattı, 1893 yılında savaş tehdidi altında, Abdurrahman Han’ın İngilizlerle imzaladığı Durand antlaşmasıyla (22 Temmuz 1887), etnik olarak çoğunlukla Peştunların yaşadığı geniş bir arazinin İngiliz yönetimine bırakılmasıyla oluşmuştur. Bu sınır, Pakistan’ın 1947 yılında İngiliz Sömürge Hindistan’ından ayrılarak farklı bir devlet olarak ortaya çıkmasından sonra iki ülke arasında temel bir sorun haline gelmiştir. Anlaşma, Afganistan’ı, nüfusunun üçte birinden mahrum bırakmış, Afgan halkını yapay bir şekilde bölmüş ve doğal olmayan bir sınır oluşturmuştur. Yüz binlerce Peştunun Afganistan dışında kaldığı bu antlaşma ile her iki ülkenin iç dinamiklerini her an harekete getirecek bir unsur yerleştirilmiştir. Kökleri çok daha eskiye dayanan Peştun kabilelerinin birleştirerek bir devlet kurma arzusu (Peştunistan) hep var olmuştur. İngiltere çizilen bu hat sayesinde Peştunların asla tek bir bayrak altında toplanamamasını sağlamış, onları önce Durand Hattı üzerinden ve ardından Hindistan içinde üç ayrı bağımsız eyalete/bölgeye ayırarak, (Belucistan, Federal Olarak Yönetilen Kabile Bölgeleri ve Hayber Pahtunhva) üçü nede ayrı idari yapılar kurarak, aralarında bir bağlantı olmamasını sağlamıştır. Bu da yetmemiş, Hayber Pahtunhva’yı ayrıca Kabile Bölgelerine göre ayırmıştır². İngilizler sonrasında hem Afganistan, hem Pakistan içinde etnik olarak her an kışkırtılabilecek bir unsuru bırakarak bölgeden fiili olarak çekilmiştir. Nitekim Afganistan

² <https://herald.dawn.com/news/1154053/how-the-british-kept-the-pakhtuns-divided>

hala Durand Hattı'nı yasal uluslararası sınırı olarak tanımadığını, bağımsızlık sırasında Peştunlara "kendi geleceğini kendisi belirleme (self-determination) hakkının verilmediğini, Pakistan'daki Peştun bölgesinin kendisine ait olduğunu ileri sürmektedir. Diğer taraftan Pakistan ise bu siyasal anlaşmazlığı, kurumsal yapı üzerinde durarak, mevcut sınırının tartışmaya açık olmadığını belirlemektedir. (Şekil 1)

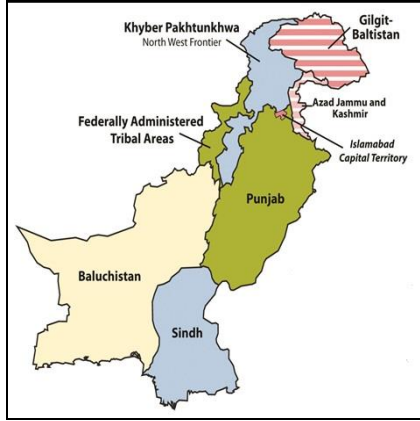
Şekil 1. Durand hattı ve Peştun nüfusu

Kaynak: The Choices Program, Brown University (2022)

Durand Hattı ile bölünerek sınırın iki yanında yaşamak zorunda bırakılan Peştunlar, her iki ülke içinde siyasal, ekonomik ve toplumsal sorunların merkezinde yer almaktadır. Pakistan'ın nüfusu 225,2 milyondur ve ülke nüfusunun %15,42'sini (34.650.000) Peştunlar oluşturmaktadır. Peştunlar kabaca ikiye ayrılmaktadır. Birinci grup Peşaver'de yaşayan Peştunlar, ikinci grup bağımsızlarından taviz vermeyen *aşiret bölgesi* Peştunlarıdır. Kuzey Batı Sınır Eyaletleriyle (NWF) Federal Kabileler Bölgesinde (FATA) yaşayan Peştunların sayısı yaklaşık 14 milyon kadardır ve birçok Peştun kabilesi bu bölgededir. (Şekil 2).

Şekil 2. Pakistan eyaletleri

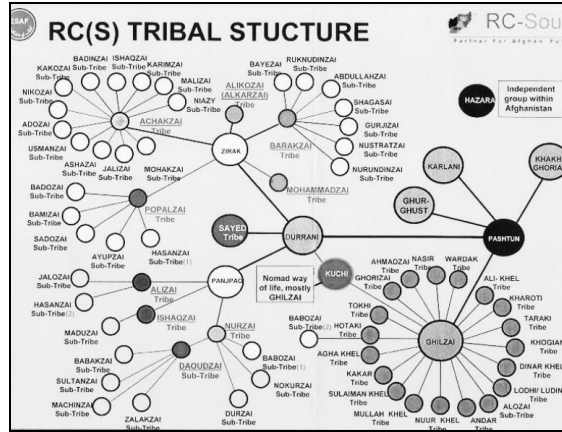
Kaynak: Map courtesy of CIA World Factbook

Peştunlar kendilerini kabilesel, etnik ve ulusal kimlik bağlamında tanımlayabilmektedirler ve kabile sayısının çok olması nedeniyle her kabilenin aynı saiklerle hareket ettiğini varsaymak doğru değildir. Atadan gelen bir soy sistemi üzerine kurulan Peştunlar, Afganistan ve Pakistan bölgesinde dağılmış şekilde yaklaşık 60 aşirete ve 400 alt aşirete bölünmüştür ancak kabileleri birleştiren Peştunvali³ geleneği sayesinde tüm Peştun kabileleri ortak tehdiye karşı, geleneksel toplulukları olan olan Loya Cirga'nın karar almasıyla aidiyet duygusu içinde karar alabilmektedirler. (Şekil 3) Loya Cirga'da her Peştun kabilesinin temsilcisi bulunmaktadır. Meclis gibi sürekli toplantı halinde olan bir topluluk değildir ve olağanüstü hallerde yalnızca belli bir konunun ya da konuların görüşülmesi amacıyla toplanıp, kararlar alarak sonra da dağılmaktadır. Toplantıya giden kabile temsilcileri de sürekli değildir. Bu durum bir şekilde Peştun liderlerin kendilerine güç tabanı oluşturmalarını engellemektedir dolayısıyla kendilerine güç tabanı oluşturmak isteyen Peştun liderler, Loya Cirga dışındaki kaynaklara (siyasi partiler, ideolojiler, dinî okullar, ekonomik bağlantılar, vs.) başvurmaktadır. Nitekim farklı kabileler farklı destek arayışlarına gitmektedir. Merkezi bir devlet otoritesinin yokluğunda Peştun töreleri (Peştunvali) istikrar kaynağı olabilmektedir. Pakistan'da devlet kurumlarının her zaman demokratik olmayabilecekleri göz önüne alındığında, Peştunvali gibi devlet dışı geleneksel kurumların toplumsal düzeni sağlamada oldukça başarılı olduğu söylenebilir.

Şekil 3: Peştun ana ve alt kabileleri

³ Peştunvali: Hem yasalar topluluğu hem de bir tür ideolojidir. Peştunvali kuralları, Peştun toplumunun insani ilişkilerinin çok geniş bir alanını düzenlemektedir. Peştunlar için yaşamın kodudur ve üç ana özelliği vardır, *onur, misafirperverlik ve intikam*.

Kaynak: International Security Assistance Force (ISAF)

Birçok etnik nüfusu barındıran Pakistan'ın nihai amacı ise Sindlileri, Peştunları ve Beluçları ulus devlet kimliğinde bütünleştirerek ulusal bir yapı oluşturmaktır ancak Peştunların veya diğer grupların herhangi bir başkaldırıda bulunmalarının önüne geçmek için tüm devlet organlarını ve medya teyakkuzda beklemektedir.

Diğer taraftan sınır komşusu olan Afganistan'ın varlığı, bu ülkedeki Peştun nüfusu, Pakistan için bazı dönemlerde avantaj sağlamakla birlikte sorun da olmuştur. Yakın tarihte bir nüfus sayımı olmadığı için Afganistan'ın nüfusunun yaklaşık 39 milyon olduğu tahmin edilmektedir. Afganistan'ın tarihi ve geleneksel olarak en güçlü ve en kalabalık grubu olan Peştunlar ise nüfusunun %42'sini oluşturmaktadır (16.300.000) Kültürleri, kabile yapıları Afganistan merkezi hükümetlerinin bir politik güç oluşturmalarını her zaman zorlaştırmış, ülke içinde birçok toplumsal güvenlik sorunlarının merkezinde yer almışlardır. Peştunlar Afganistan'da yönetimi yüzyıl boyunca ellerinde tutmuş, Afganistan'daki yönetici sivil ve askerî elitlerin en etkin üyesi olmuşlardır. Dolayısıyla Afgan kimliğinin önemli bölümünü temsil etmektedirler. Birçok Afgan kralı Peştunlar arasından çıkmıştır. Hükümette, bürokraside ve orduda üst kademeler neredeyse tamamen Peştunların hâkimiyeti vardır. Nitekim Taliban'ın yönetimi ele geçirdiği ve kurduğu Afganistan İslami Emirliğinin başbakan, dini lider ve bakanlarının neredeyse hepsi etnik olarak Peştundur. Kendilerine has bir kimlikle var olmaya devam eden Peştunlar, her iki ülke içinde, hükümet ve diğer etnik gruplarla girdikleri mücadelede varlıklarını sürdürmeye çalışmaktadırlar. Afganistan ve Pakistan'ın, ulusal/etnik temelde gerçekleştirdiği Peştun kimliğine dayalı güvenikleştirme yöntemleri ise yaşanan siyasal gerginliği tırmandırmakta, Peştun kimliğinin sosyal, kültürel, dini ve psikolojik bağlamda saldırıya uğramasına sebep olmaktadır. Bu saldırılar elbette güvenikleştirme sürecinin bir sonucudur. Bu sürecin iyi anlaşılması kimlik çatışmasının önüne kısmen geçebilmeyi sağlayacaktır.

2. YÖNTEM

Afganistan ve Pakistan arasında yaşanan sınır sorununun tam ortasında yaşayan Peştunların, sınır çatışmasına, bölgesel istikrarsızlığa, ne derece sebep olduklarını ölçmek

oldukça zordur, ancak bunu, her iki ülkenin Peştunları nasıl ele aldığını, nasıl tanımladığını ve onlara yönelik hangi somut adımları attıklarını ortaya koyarak açıklayabiliriz. Kopenhag Okulunun öne sürdüğü, daha geniş ve derin bir güvenlik (*güvenikleştirme yaklaşımı, sosyal inşaaacılık, dil kuramı ve siyaset teorisini bir araya getiren toplumsal güvenlik*) anlayışı, Peştun kimliğinin siyasal alana nasıl taşındığını, bir güvenlik sorunu olarak kurgulanma ve inşa edilme süreçlerini bizlere açıklayabildiği için seçilmiştir. Önceliğimiz Peştun kimlik sorununun gerçekliğini araştırmaktan çok, onun nasıl güvenlik sorunu olarak kurgulandığını ortaya koymaktır. Kopenhag Okulunun önerisi bize bunu büyük oranda sağlamaktadır.

Kopenhag Okulu bir konunun, güvenlik konusu olarak adlandırılmanın aslında, onu bir güvenlik problemi haline getirdiğini, güvenliğin özneler arası bir yapıym olduğunu öne sürmektedir. Ole Waever'in ifadesi ile "*asıl olan bir konuyu hâlihazırda bir tehdit konumuna sokan, o sözel takdimin nasıl, hangi araç ve yöntemlerle yapıldığıdır*" (Waever, 2008: 155) Bu süreci anlamak için siyasi göstergelerin ve söylemin (konuşma-edimi) ele alınması gerekmektedir. Peştun kimliğine yönelik herhangi bir sorun veya tehdit algısının oluşma süreci bir *güvenikleştirme* sürecidir. Güvenikleştirme "*bir politikanın belirlenmiş kuralların dışına çıkarılması ve özel politik bir durum ya da politika üstü bir durum olarak çerçevelenmesi*" olarak tanımlanmaktadır. (Smith, 1999: 147). Bu süreç, süjeler arasında söyleme/metin analizine dayalı, inşa edilen bir süreçtir, dolayısıyla, Peştun kimliğinin güvenikleştirilmesi söylem analizi yapılarak açıklanmalıdır.

Daha çok kimin, hangi konuları, kimin için, neden, hangi sonuçlarla ve şartlarla nasıl ve ne zaman bir güvenlik sorunu haline getirdiğine odaklanan güvenikleştirme, *Güvenikleştirici Aktör → Söz-edim → Alımlayıcı Kitle* arasında gerçekleşmektedir. Güvenikleştirici aktör, sorunların tartışma bağlamını "*özel güvenlik söylemi*" ile dramatize eden ve siyasi pozisyonların meşruluk sahasını kabul ettirmeye çalışan aktördür, diğer bir deyişle sorunların çözümü için olağanüstü süreçleri yöneten ve uygulamaları gerçekleştiren aktördür. Aktörün (securitizing actor) herhangi bir sorunu, varoluşsal bir tehdit (referans obje) olarak algılamasıyla *tanımlama* süreci başlamaktadır (Gromes ve Bonacker (2007): 6). Bir tehdit algılandığında aktör, öncelikle hangi güvenlik sektöründe konuyu ele alacağına karar vermek zorundadır (askeri, siyasi, ekonomik, toplumsal, çevresel) elbette bu tehdidin niteliğine göre değişiklik göstermektedir. Güvenlik sektörüne karar veren aktör için bir sonraki aşama tehdidin adını koymak ve seslendirmektir. Aktörlerin kendilerine yöneltilen tehdide karşı korumak istedikleri, güvenliğine kastedilen şey "*referans nesnedir*" (referent object). Aktör referans nesneyi tanımlayabilirse, bir sonraki aşama olan *ikna* aşamasına geçebilmektedir. İkna aşamasında aktör *alımlayıcı kitleye* (edimin yöneltildiği kitle) tanımladığı tehdidin gerçek bir tehdit olduğuna inandırmalı ve alacağı önlemler ve aksiyonlar için kitlesini hazırlamalıdır. Bu aşamada aktör yeni bir gerçeklik inşa etmek için bir söylem (söz-edim) geliştirmeye başlar. Geliştirdiği bu tümcelerinin amacı olgu bildirmek, ya da doğru veya yanlış tanımlamak değildir, yeni bir gerçeklik inşa etmektir. Bir kez bu gerçekliğe kitleye ikna ederse *mobilizasyon* aşamasına geçebilir (Akgül, 2011: 60-61). Mobilizasyon olağanüstü önlemler olarak, normal siyasetin kurallarının askıya alınmasıdır. Diğer bir deyişle tehditle mücadele için her türlü kaynağın kullanılması demektir. Bu aşama normal siyasi

süreçlerin işlememesi, demokratik gelişmelerin ve demokrasi kurallarının çeşitli gerekçelerle sürekli ertelenmesine anlamına gelmektedir. Aşağıda güvenlikleştirme aşamaları Pakistan'ın Peştunlara yönelik politikasını ortaya koyabilmek için sırasıyla ele alınmış bulgular bir sonraki bölümde açıklanmıştır.

- **A. Tanımlama Aşaması**
  1. Güvenlikleştirici aktörün referans nesnesine yönelik tehdit algılaması
  2. Referans nesnenin, güvenlik sektörünü belirlemesi
  3. Aktörün, referans nesneyi belirlemesi ve tanımlaması
- **B. İkna Aşaması**
  1. Aktörün tehdit için söylem inşa sürecine girmesi
  2. Aktörün söylem eylemi (söz- edimi)
  3. Alımlayıcı kitlenin iknası
- **C. Mobilizasyon Aşaması**
  1. Askeri güç kullanımı
  2. Göç ettirme-yeniden yerleştirme
  3. Toplumunu homojenleştirme çabaları: eğitim-dil politikaları

3. BULGULAR

Soğuk savaş sonrasında SSCB'nin çekilmesiyle birlikte oluşan siyasi boşlukta, Afganistan ve Pakistan devlet otoritelerinin yanında, bölgede önemli bir aktöre dönüşen Taliban, iki ülkeden bağımsız, farklı yapılanmasıyla ve belirleyici konumuyla güvenlikleştirme sürecine ilk önce bir araç sonra bir aktör olarak girmiştir. Özellikle dış müdahaleler, Taliban'ın sebep olduğu istikrarsızlık ve iç çatışmalar, Pakistan'daki askeri-sivil çatışması, her iki ülkede siyasi istikrarın uzun bir süre oluşmamasına, demokratik seçimlerle veya dolaylı yollarla gelen siyasi figürlerin uzun süre görevde kalamamalarına yol açmıştır. Bu sebeplerden dolayı çalışmada, güvenlikleştirici aktörler olarak, Pakistan'da uzun süre görev yapan, siyasi bir söz-edimi gerçekleştirebilen, Peştunların varlığına yöneltilen olağanüstü bir tehdidin bulunduğunu doğrudan veya dolaylı bir şekilde ifade eden, dolayısıyla güvenlikleştirme gücüne sahip aşağıdaki siyasi aktörler seçilmiş ve onların söylemleri üzerinden analiz edilmiştir.

Tablo 1. Pakistan Güvenlikleştirici Aktörleri

Pakistan	
Pakistan Cumhurbaşkanı	Görev Dönemleri
Arif Alvi	2018-
Memnun Hüseyin	2013-2018
Asıf Ali Zerdari	2008-2013

Pervez Müşerref	2001-2008
Pakistan Başbakanları	Görev Dönemleri
İmran Han	2018-2022
Yusuf Rıza Gilani	2008-2012

3.1. Tanımlama Aşaması

Güvenikleştirici Aktörlerin kim olduğunu belirledikten sonra söz edimin yöneltileceği kitle olan alımlayıcı kitleyi belirlememiz gerekmektedir bu çalışmada Peştunlar dışındaki tüm toplumsal gruplar “alımlayıcı kitleyi” oluşturmaktadır. Dolayısıyla aktörler Pakistan içindeki tüm unsurları gözeterek söylemlerini inşa etmek zorundadır. Çok dilli, çok kültürlü, çok etnikli bir yapıya sahip Pakistan için, Peştunlara yönelteceği bu söylemi dikkatle oluşturmalıdır. Peştunların ayaklanmaları, herhangi bir şekilde kimliklerini etkili ve belirgin hale getirme talebinde bulunmaları, diğer etnik unsurların da benzer taleplerde bulunmalarının önüne açacağından ve bunun sonucu olarak toplumsal kimlik çatışmalarının başlamasından dolayı aktörler çok dikkatli bir söylemle hareket etmek durumunda kalmışlardır

Pakistan için iç çatışma, bizzat varlıklarına yönelik bir tehdittir. Bu tehdit endişe yaratmakta ve aktörler bazı refleksler göstermeye başlamaktadır. Peştunların varlığı, kimliklerine sıkı bir şekilde tutunmaları, bağlılıkları, siyasi alanda etkinliklerini artırmak istemeleri, ekonomik kaynaklara erişim talepleri, belli dönemlerde özerklik talepleri, zaten tarihi olarak yaşadıkları topraklardaki etkin bir role sahip olmaları yüzünden aktörler nezdinde sürekli göz önünde tutulması gereken bir toplum olmalarına sebep olmuştur. Birde buna iki ülke arasında çözülemeyen sınır sorunu, siyasi istikrarsızlıklar, dış müdahaleler, parçalanmış devlet otoritesi, ikiye bölünen Peştun nüfusu ve Peştun tarihi algısı eklenince Pakistan için Peştunlar kontrol altında tutulması gereken bir topluluk olmuştur. Bu algının devlet elitleri, medya ve diğer unsurlarla pekiştirilmesi hem Peştunlar üzerindeki baskının artmasına hem de potansiyel bir tehlike olarak dışlanmalarına yol açmaktadır. Siyasi aktörlerin söylemlerini yarattığı algı yerleşmediği sürece yani toplumu ikna edemedikleri sürece alacağı aksiyonlar meşru gözükmeyecektir. Bunun için toplum nezdinde geçerli olacak bir referans nesnesine ihtiyacı vardır. İddia ettiği bu nesne Pakistan için ülkenin toprak bütünlüğü, devletin bekâsıdır.

3.2. İkna aşaması

Bu aşamada Pakistan güvenikleştirici aktörlerin Peştunlara yönelttiği söylemler, basın demeçleri, beyanları ve hükümet yanlısı medyanın yaptığı haberler bu algının nasıl oluşturulduğuna dair bize bir çerçeve çizmiştir. Ülkede, yayın yapan *The Daily Times*⁴, *Dawn*⁵ gazete haberleri üzerinden ve aktör söylemleri üzerinden yapılan söylem analizlerinde,

⁴ The Daily Times: (2002 – Pakistan Halk Partisi, Liberal/Laik)

⁵ Dawn: (1942 – Hindistan'ın Delhi şehrinde Muhammed Ali Cinnah tarafından kurulmuştur. Tüm Hindistan Müslüman Birliği'nin sözcülüğünü yapmıştır. İngilizce olarak yayın yapan en eski gazetedir)

Peştunları tanımlarken nasıl bir söylemin kurulduğu, Peştunların nasıl tanımlandığını ve topluma nasıl yansıtıldıkları belirlenmiştir.

Pakistan devleti, 1947 yılında Hindistan'dan ayrılarak İngiliz sömürge bakiyesi üzerine kurulmuş bir devlettir. İngilizlerin bu bölgeden çekilmiş gözükse de Peştunları yok sayarak Durand hattını çizmesi her iki ülkenin (Afganistan ve o dönemde Hindistan) ileride yaşayacağı sorunların temelini atmıştır. Pakistan'ın bir Müslüman ülke olarak Hindistan ayrılarak kurulması çok sancılı olmuştur. Toplum, İngiliz sömürmesine ve Hindistan'a karşı ayakta bir arada tutan, İslam dini olmuştur. Sünni, Hanefi Müslüman olan Peştunlar da diğer Müslüman etnik kabileler gibi bu dönemde İngilizlere karşı yapılan mücadelenin içinde olmuşlardır. Pakistan bağımsızlığını kazandıktan sonra, İngiltere, Hindistan, SSCB gibi devletler sürekli iç işlerine karışmış, siyasi istikrarsızlığa sebep olmuş, toplumsal birlikteliği sürekli zedelenmiştir. Pakistan bir denge siyaseti yürüterek ülke içindeki belli unsurları kendi tarafına çekerek alanda kontrolü sağlamaya çalışmıştır. Asker-sivil ilişkisi her zaman sorun olmuş darbeler yüzünden demokrasinin yerleşmesine bir türlü izin verilmemiştir. Farklı saiklerle, siyasi liderler, bazen İngiltere'nin, bazen SSCB'nin desteğini alarak iktidarda kalmayı başarmış, ancak toplumsal huzur bir türlü yerleştirememiştir. Ülke içinde birçok etnik kimlik olmasına rağmen Peştunların kabile aidiyetleri, onları diğer gruplara kıyasla daha dirençli kılmıştır. Peştunlar kukla iktidarların yönettiği bir ortamda, İngiltere ve SSCB arasındaki alan hâkimiyeti mücadelesinde, yerleşik bir güç olarak, direnç gösteren ve her iki içinde istenilmeyen, ötekileştirilen bir unsur olmuşlardır. Nitekim sömürge edebiyatı bunun izlerini sürmek mümkündür. Birçok İngiliz yazar tarafından Peştunlar, *savaşçı, yâri vahşi, kanunsuz, paraya düşkün, barbar, hayvan-benzeri, kinci, kana düşkün, bağnaz, yarı insan* olarak resmedilmişlerdir ve bu resim uzun bir süre güncelliğini korumuştur. Bazı yazarlar tarafından bu resim eleştirilmiş olsa da hâkim görüş değişmemiştir. Elbette bunda, edebiyatta Peştun sesinin bulunmaması, Peştunların sömürge temsiline ilişkin sınırlı sayıda veya hiç karşı anlatıların olmamasının da etkisi vardır. Pakistan devleti kurulduktan sonra bile İngiliz sömürge geçmişinin izlerini uzun bir süre taşımıştır. İngilizce hala resmi dilidir ve bu dilde üretilen edebiyatın etkisi Pakistan edipleri arasında devam etmektedir. Peştunlar için çizilen olumsuz profil birçok siyasi figür, akademisyen ve basın tarafından devam ettirilmiştir.

a. Siyasi aktörler

İktidarda bulunun Pakistan siyasi karar vericilerinin en büyük endişesi her zaman ülkenin bütünlüğünü korumak olmuştur. Peştunlar bu bağlamda Pakistan'ın kuruluşundan itibaren dikkatle takip edilen fazla da güvenilmeyen bir etnik grup olmuştur. Peştunlara karşı duyulan güvensizliğin elbette tarihsel bir bağlamı vardır. Bu bağlam Pakistan'ın kuruluşuna kadar gitmektedir. Peştunların, Pakistan'ın kurulmasını talep eden Müslüman Birliği partisinin karşısında, Hindistan Ulusal Kongresi'ne destekleyen "Khudai Khidmatgar" hareketine destek vermesi Peştunlar hakkındaki ilk önyargıyı oluşturmuş bağımsızlığını kazanmasının ardından,

Pakistan, Khudai Khidmatgar destekçilerini "hain" ilan ederek parti bürolarını ve kayıtlarını yok etmiştir.⁶

SSCB'nin 1979 yılında Afganistan'ı işgal etmesiyle birlikte bölgede Rus hâkimiyetinin artması, başta İngiltere ve ABD olmak üzere birçok batılı güç için büyük bir tehlike olarak görülmüştür. Ancak doğrudan saldırı yerine dolaylı olarak yerel unsurları harekete geçirmeyi ve onları desteklemeyi seçmişlerdir. Pakistan'ın SSCB etkisinden kurtarılacak ABD tarafına çekilmesi, bölgedeki ittifak arayışında elzem hale gelmiştir. ABD ve SSCB arasında süren bu soğuk savaş süreci boyunca Pakistan batılı güçlerin maddi destekleriyle Afganistan'ın bağımsızlık mücadelesine destek olmuş, sınırındaki Rus tehlikesini bertaraf etmeye çalışmıştır. Bunun için kullanabileceği en önemli araç, sınırın diğer tarafında Afganistan'da hâlihazırda yerleşik olarak yaşayan ve Afganistan nüfusunun %42'sini oluşturan Peştunlar olmuşlardır. Pakistan öncelikle Diyoğ�endi medreselerinde Pakistan istihbarat örgütünün desteğiyle Peştunları eğitmiş, sonrasında Taliban olarak adlandırılacak olan örgütün kurulmasına, yerleşmesine, silahlanmasına diğer birçok ülke gibi destek olarak SSCB'nin Afganistan'dan çekilmesini sağlamıştır. Bu dönemde Peştunlar mücadelenin en önemli unsuru olarak *asil mücahitler* olarak görülmüştür., SSCB'nin soğuk savaşı bitiren çekilmesi sonrasında, Pakistan hem Peştunları hem de belli bir tabanı oluşturan Taliban'ı, bu kez Afganistan'ı şekillendirmek ve kontrol etmek için kullanmaya başlamıştır. Taliban'ın Peştun ağırlıklı bir örgüt olması Afganistan'da yerleşmesinde ilerlemesinde ve siyasi iktidarı ele geçirmesindeki en büyük etkendir. Afganistan'daki siyasal hâkimiyetin, önceden beri Peştunların kontrolünde olması ancak daha sonra siyasal gücün Rabbani ile birlikte diğer gruplara intikal etmesi, ya da en azından diğer grupların iktidara ortak olması, Peştunlar tarafından kolay kabul edilecek bir durum olmamıştır (Yeğın, 2018: 148). Diğer etnik unsurlarla girililen iktidar mücadeleleri ve iç çatışmalar boyunca Pakistan süreci yakından takip etmiş ve Peştunlar üzerinden etkinliğini korumaya çalışmıştır. Taliban ve diğer eski mücahit grupların çekişmesiyle iç kaosa sürüklene bu ortamda başka örgütler sahneye çıkmış ve Taliban, başta el-kaide olmak üzere birçoğuna kucak açmıştır. El-Kaide'nin 11 Eylül 2001 ABD'ye saldırması sonucunda gözler yine Taliban'a dolayısıyla Peştunlara çevrilmiş, Taliban suçlu ilan edilerek küresel bir hedefe dönüştürülmüştür. Bu süreçte güçlenen Taliban Pakistan içinde de örgütlenerek bölgede saldırıları başlamıştır. Taliban'ın kontrolden çıkmasıyla bölgede birçok devlet teyakkuza geçmiştir. Artık *Taliban = Peştunlar* söylemi Pakistan siyasi karar vericileri tarafından dillendirilmeye, Peştunlar hakkında İngiliz sömürge söylemine geri dönülmeye başlanmıştır. Bu söylem zaman içinde Peştunlara yönelik baskıların artmasına, devlet organları tarafından dışlanmalarına, hâkim medya tarafından yok sayılmalarına ve kötü yansıtılmasına sebep olmuştur.

2003'ten bu yana teröre karşı savaşta, Küresel Terörizm Endeksi'ne göre en çok etkilenen ikinci ülke Pakistan'dır ve 50.000'den fazla sivilini kaybetmiştir, tahmini olarak bunların 37.211'inin Peştun olduğu iddia edilmektedir.⁷ Peştunlar SSCB ve ABD işgallerinde

⁶ <https://www.dw.com/en/why-pakistan-associates-terrorism-with-pashtuns-and-afghans/a-38024338>

⁷ Pakistan Siyaset Bilimi Derneği (PPSA) tarafından yürürlükte bulunan araştırma sonucu.

büyük kayıplar yaşamış ve sosyo-ekonomik haklardan yoksun bırakılmış, polis ve asker tarafından baskı görenek *mağdur* edilmiş ve kendi bölgelerine çekilerek varlıklarını devam ettirmiştir. Ancak zamanla uğradıkları bu muamele neticesinde Peştun Tahaffuz Hareketi (PTM) gibi parti ve hareketleri kurarak haklarını savunmaya başlamışlardır. FATA bölgesinde kara mayınlarının kaldırılması, kayıp şahısların izinin sürülmesi, askeri kontrol noktalarının kademeli olarak kaldırılması, militanlar tarafından yerleştirilen el yapımı patlayıcıları etkisiz hale getirilmesi, eşit muamele ve adalet gibi taleplerle ulusal çapta birçok yürüyüş ve protestolar gerçekleştirmişlerdir.⁸ Peştunların haklarını savunma iddiasıyla oluşmuş Peştun Tahaffuz Hareketi (PTM) birçok platformda “kendi tarihlerini kendilerinin yazacağı” söylemiyle özellikle gençleri harekete geçirmiştir.⁹ Buna paralel olarak Peştun entelektüel camiası da harekete geçmiş, “Dünya Peştun Edebiyat Kongresini” düzenleyerek şairleri, yazarları, dilbilimcileri, akademisyenleri ve entelektüelleri bir araya getirerek, Peştunların karşı karşıya kaldığı sorunlara nasıl çözüm bulacaklarını tartışmışlardır.¹⁰ Buna benzer birçok etkinlikle, Peştunlar bir araya gelmiş seslerini duyuracak protestolar ve entelektüel faaliyetlerde bulunmuşlardır. Ancak bu kez de bir kısım medya ve siyasi elitler tarafından, Peştunların, devlet dışı, aktörlerin desteğiyle ülke içindeki fay hatlarını alevlendirmeye çalıştığı iddia edilmiştir. Bu protestoların iyi niyetli olmadığı, Peştun milliyetçiliğinin kasıtlı olarak dillendirildiğini, özellikle Afgan hükümetinin Pakistan'a zarar vermek için Peştunları kullandığı ve sözde Peştunistan fikrinin de Afganistan tarafından Pakistan'da huzursuzluk yaratmak için icat edildiğine dair görüşler dile getirilmiştir.¹¹ Diğer taraftan Peştunların uğradıkları ayrımcılığı ve haksızlıkları söylemekten çekinmeyen, biran önce yeni yasal düzenlemelerin yapılması gerekliliğinin altını çizen, ancak böylelikle toplumsal huzurun sağlanabileceğini savunan görüşlerde son dönemde dillendirilmiştir.¹² Pakistan siyasi erkleri için Peştunlar iç siyaset için her zaman önemli bir unsur olmuştur, özellikle siyasi desteklerini almak iktidarı ele geçirmek ve orda kalmak için önemlidir. Seçim kampanyalarında FATA bölgesini ziyaret etmeleri ve bu bölgedeki kabile liderleri görüşerek destek istemeleri ve bölgeye dair belli vaatlerde bulunmalarının sebebi budur. Siyasi konjonktüre bağlı olarak Peştunlara yönelik tavırları da bu yüzden dönem dönem değişiklik göstermiştir.

b. Söz-edimler

Taliban'ın güçlendiği dönemde Pervez Müşerref sıklıkla, Peştunların etkin bir şekilde kontrol altına alınamaması durumunda Taliban'ın dış güçlere karşı yürüttüğü bu savaşın Peştun "ulusal savaşına" dönüşebileceği uyarısında bulunmuş. Taliban = Peştunlar söylemini kullanmıştır. (2006)¹³ Pervez Müşerrefin ve Asıf Ali Zerdari döneminde başbakanlık yapan Yusuf Rıza Gilani göreve ilk geldiği dönemlerde İslamabad hükümetinin FATA¹⁴ bölgesini

⁸ <https://dailytimes.com.pk/243028/durand-line-pashtuns-and-pashteen/>

⁹ <https://www.dawn.com/news/1396751/has-ptm-taken-the-road-less-travelled-by>

¹⁰ <https://www.dawn.com/news/712431/conference-for-the-love-of-language>

¹¹ <https://dailytimes.com.pk/243028/durand-line-pashtuns-and-pashteen/>

¹² <https://dailytimes.com.pk/226385/pashtuns-march-for-human-rights/>

¹³ <https://www.rferl.org/a/1071280.html>

¹⁴ FATA: Federal Pakistan'ın kuzey batısında Afgan sınırı boyunca uzanan siyasi ve ekonomik yönetim merkezi Peşaver olan çoğunluğu Peştun kökenli aşiret ve kabilelerden oluşan yarı özerk federal bölge.

yönetmek için hala "modası geçmiş" asırlık bir sömürge dönemi yasası olan Sınır Suçları Düzenlemelerini (FCR) kaldırılması gerektiğini dile getirmiştir. Gilani pek çok beyanında Peştunlardan destek istemiş, ekonomik koşulların ve eğitim olanaklarının yetersiz olduğunu ve bu yüzden Peştun bölgelerinde terörizmin yayıldığını ve bunu durdurmak için ekonomik, sosyal ve siyasi reformlar gerektiğini sık sık beyan etmiştir.¹⁵ (2008) Ancak hükümetin dikkati o dönemde siyasi çekişmelerle dağılmış, uluslararası baskılar yoğunlaşmış Taliban ile barış anlaşmaları başarısızlığı uğramış bunun sonucu olarak hükümet aşırılık yanlısı savaşçılara karşı askeri operasyonlar başlatmıştır. Bu sebeplerden dolayı Peştunlara yönelik yasal reformlar gerçekleşmemiştir. Ancak siyasi parti liderleri için Peştun nüfusu her zaman seçim dönemlerinde hatırlanan bir topluluk olmuştur. Nitekim cumhurbaşkanı Asif Ali Zedari seçim öncesi Peştunların desteğini almak için birçok siyasetçi gibi Peştun bölgelerini ziyaret etmiştir. Ülkenin farklı bölgelerindeki 100 Peştun kabile lideriyle bir araya gelmiş maruz kaldıkları ayrımcılıkları dinlemiş onlardan destek talep etmiştir. Bunun sonucu olarak şehrin Peştun topluluğu büyüklerini partisine katmaya çalışmıştır.¹⁶ (2015) Her seçim öncesi Peştunların yaşadığı mağduriyetler dile getirilerek bunların giderileceğine dair vaatler beyan edilmiştir. Cumhurbaşkanı Arif Alvi, etnik kökene dayalı mağduriyetin ülkenin geçmişinde onlarca yıldır kaynamaya devam eden ciddi çatışmalara yol açtığını söylemiştir. Yapmaya çalıştıkları reformların ise engellendiğini, özellikle son zamanlarda Pakistanlıların güvenlik önlemleri kisvesi altında etnik olarak ayrımcılığa uğradığının da altını çizmiştir. Alvi Afganlara milyonlarca ulusal kimlik kartı verildiğini ve sonrasında da Hayber Pahtunhva dışında yaşayan gerçek Pakistanlı Peştun nüfusunun kimliklerini yenilemeye çalıştıkları için tepkiye uğradıklarını, Peştunların yetkililere rüşvet vermeye zorlandığını, polisin kötü muamelede bulunduğunu, boyun eğmeyi reddedenlerin ise polis tarafından cezalandırıldığını yetkili bir isim olarak dile getirmiştir. Alvi, Peştunların mağduriyetine bir an önce son verilmesi için önlem alınmasını, aksi takdirde hasarın telafisinin çok zor olacağını da basın demeçlerinde bey etmiştir.” (2017)¹⁷ Alvi birçok demecinde ülke genelinde, özellikle Karaçi’de Peştun Pakistanlıların ayrımcılığa uğradığını ve etnik profillendirilmelerinin ülkenin istikrarına zarar vereceği endişesini de kamuoyuyla paylaşmıştır.¹⁸ (2018) Peştunların yasal hakları ülke gündeminde birçok tartışmaya sebep olmuş bunun neticesi olarak Pakistan Devlet Başkanı Memnun Hüseyin, ülkenin aşiret bölgelerini Hayber-Pahtunhva Eyaleti ile birleştiren ve bu nedenle bölgelerdeki yaklaşık 5 milyon kişiye diğer Pakistanlılarla aynı hakları veren yasayı imzalamak zorunda kamıştır. (2018)¹⁹ Tasarı daha önce parlamentonun alt ve üst meclisleri ile Hayber-Pahtunhva meclis tarafından gerekli üçte iki çoğunlukla kabul edilmiş daha sora atılan imzalarla Britanya’nın sömürge yönetiminden bu yana kuzeybatı kabile bölgelerinin yönetildiği ayrımcı yasalar ortadan kaldırılmıştır. Yasa değişikli bazı sorunları ortadan kaldırmış ancak genç bir Peştun olan, Necibullah Mesud’un Ocak 2018’de polis tarafından öldürülmesiyle, Peştun toplumuna yönelik insan hakları ihlallerine karşı ülke

¹⁵ Pakistan's Tribal Areas Pose Crucial Challenge For Zardari (rferl.org)

¹⁶ <https://www.thenews.com.pk/print/32119-to-breathe-new-life-into-ppp-karachi-zardari-woos-pashtuns>

¹⁷ <https://www.thenews.com.pk/amp/190027-PTI-demands-end-to-racial-profiling-of-Pashtuns>

¹⁸ <https://dailytimes.com.pk/25412/alvi-for-learning-from-1971-ending-racial-profiling/>

¹⁹ <https://www.rferl.org/a/pakistani-president-signs-law-merging-tribal-areas-with-khyber-pakhtunkhwa/29261314.html>

çapında bir protesto gerçekleşmiştir. Protestocular, Pakistan ordusu tarafından işlendiği iddia edilen zorla kaybetmeler ve yargısız infazlar da dâhil olmak üzere Peştun bölgelerinde devlet ve devlet dışı aktörler tarafından işlenen insan hakları ihlallerini incelemek için bir araştırma ve uzlaşma komisyonu kurulmasını, Peştun halkı için eşit hakların anayasa tarafından güvence altına alınmasını talep etmişlerdir. Özellikle genç Peştunların sokağa çıkmasıyla protesto büyük ses getirmiştir. Ancak hükümetin tepkisi sert olmuş birçok tutuklama gerçekleştirmiştir. Başbakan İmran Han yaptığı açıklamada, PTM'nin aşiret bölgelerinde Peştun halkının karşılaştığı zorluklar karşısındaki taleplerinin haklı olduğunu, ancak bu tür taleplerde bulunma biçiminin ülke için iyi olmadığını söyleyerek protestocuları uyarmıştır. (2019)²⁰ İmran Han sonrasında birçok kez Pakistan'da yaşayan Peştunların Afgan Taliban'ına yakınlığı ve sempatisini dile getirerek Taliban=Peştun söylemine geri dönmüştür. Pakistan devletinin bağımsızlığından bu yana, Afganistan sınırındaki yarı özerk aşiret kuşağında gerçek anlamda hiçbir zaman bir Pakistan ordusunun bulunmadığını, bu bölgedeki Peştunların dini ideolojileri nedeniyle değil, Peştun milliyetçiliği nedeniyle Afgan Taliban'a güçlü bir sempati beslediğini söylemiştir. İmran Han Pakistan'da kamplarda yaşayan üç milyon Afgan mültecinin olduğunu ve hepsinin Peştun olup Afgan Taliban'ına yakınlıklarının ve sempatisinin olduğunu söylemiştir.(2021)²¹ Yine başka bir beyanında Başbakan Han, Pakistan'da Afganistan'dakinden daha fazla Peştun nüfusu olduğunu var ve onların muhtemelen dünyadaki en 'yabancı düşmanı' bir topluluk olarak tanımlamıştır. Bununla birlikte normalde birbirleriyle sürekli savaştıklarını ancak bir dış [güç] olduğunda hepsinin kolayca bir araya gelebildiğini de dile getirmiştir. İmran Han, Pakistan'taki Peştunların, ABD'nin Afganistan'ı işgaliyle ittifaka girmesiyle Pakistan devletine saldırmaya başladığını, "Bize işbirlikçi dediler ve saldırmaya başladılar. Kendilerine ittifaka katılmadan önce var olmayan Pakistan Talibanı adını verdiler" diyerek Peştunlarla Taliban ilişkisini dile getirmiştir. Başbakan beyanlarında Batı'nın İslamofobi söylemini kınarken, Peştunları da *şiddet yanlısı, terörist ve yabancı düşmanı* bir etnik grup olarak tanımlamıştır. (2021)²² Ekonomiyi ve ülkenin dış politikasının kötü yönettiğine dair iddialar üzerine yapılan güvensizlik oylamasının ardından görevden alınan Başbakan İmran Han'ın yerine 11 Nisan 2022'de Pakistan Meclisi tarafından Şahbaz Şerif getirilmiştir ve ülke gündemi İmran Han taraftarların tepki ve protestolarına tanık olmaktadır.

Bir taraftan kendilerinin mağdur olduğunu dile getiren Peştunlar diğer tarafta bu topluluğu ayrılıkçı, huzur bozan bir etnik topluluk olarak tanımlayan Pakistan siyasi aktörlerine eşlik eden medya ile bu söylem taraftar bulmaya başlamış toplumsal tepkiler harekete geçmiştir. Birçok Pakistanlı, mahallerinde Peştunları istemediklerini herhangi biri evini Peştun ailesine kiralamak istediğinde diğer komşuları tarafından tepkiye karşılandığını ve engel olunduğundan, Polis baskınlar yüzünden Peştun ailelerin istenmediği ifade edilmiştir. (2017)²³Toplum nezdinde her yerde bir tehdit olarak görülen Peştunlar çoğunlukla

²⁰ <https://www.dawn.com/news/1477157>

²¹ <https://theprint.in/go-to-pakistan/pakistani-pashtuns-have-a-message-for-imran-khan-we-are-not-taliban/749528/>

²² <https://www.thenews.com.pk/print/920082-talibanising-pashtuns>

²³ <https://www.thenews.com.pk/tns/detail/562817-discriminated-pashtun>

terör zanlıları olarak izlenmektedir. Üniversitelerdeki Peştun öğrencilerin yurt talepleri reddedilmektedir. Otellerde veya özel konaklama yerlerinde kalan Peştunlar, en yakın polis karakoluna rapor vermek zorunda kalmaktadır. Polis tarafından gözetim altında tutulan Peştunlar bir nevi terörist olarak damgalanmaktadır.²⁴ Ulusal televizyonların talk şovlarında ve drama dizilerinde Peştunlar fakir veya sönük olarak gösterilmektedir (örneğin, Hamza Ali Abbasi ve Sarwat Gilani'nin oynadığı 2014 draması, Ek Tha Raja Ek Thi Rani'ye). Benzer şekilde, popüler şakalarda (şakanın anlatıcısının Peştun olmadığını veya Peştun olmayan bir izleyici kitlesine konuştuğunda) "Pathan", "kalın kafalı" olmakla ilişkilendirilmektedir. SMS ağları sık sık "Pathan" şakaları yapmaktadır. Krikette, Peştun kökenli ulusal bir kriket oyuncusu olan Shahid Afridi'nin başarısız olması durumunda spor eleştirileri, suçu onun (muhtemelen zayıf) "Pathan" zekâsına yüklemekte birleşmektedir.²⁵ Bu ve buna benzer birçok söylem analiz edildiğinde, bu etnik topluluğa karşı tutumların, söylemlerin, siyasi koşullara göre aşağıdaki tabloda görüldüğü üzere değişiklik gösterdiği görülmüştür. Pakistan açısından şu an için tedbir alınması gereken bir unsur olarak algılanan Peştunların, bu bölgede tarihsel ve yerleşik bir unsur olmaları sebebiyle toplum açısından tehdit olarak algılanmaları ve bu algının yer etmesi oldukça zaman almıştır ancak gelinen noktada bu söylemin büyük oranda toplum tarafından kabul edildiği görülmüştür. Bu kabul, siyasi aktörlerin bir sonraki aşama olan mobilizasyon aşamasına geçmelerine zemin hazırlamıştır.

İng. Kolonyal dönem-1979	1979-1989	2001-2010	2010-2018	2018-2022
savaşçı yâri vahşi kanunsuz paraya düşkün barbar hayvan-benzeri kinci kana düşkün bağnaz yarı insan	asil mücahid, savaşçı cesur onurlu	terörist taliban=peştunlar kan sevici vahşi	mağdur güçlü sadık çalışkan	asi şiddet yanlısı yabancı düşmanı kalın kafalı

3.2. Mobilizasyon

Alımlayıcı kitlenin iknası sonrasında siyasi aktörler, mobilizasyon aşamasında birçok güvenlik tedbirini alabilmekte, aksiyonlarını meşrulaştırmayı başarabilmektedir. Her ülke, kendi dinamiklerini, kitlesini, siyasi yapısını, askeri gücü nispetinde bunu yapmaktadır. Pakistan Peştunlara karşı aşağıda belirtilen mobilizasyon yöntemlerini seçmiştir.

• Güvenlik operasyonları

- Rah-e-Rast, Rah-e-Haq, Sher Dil, Black Thunder Storm ve Zarb-e-Azab gibi teröristlere yönelik çeşitli temizlik operasyonları yapmış, birçok Peştun evlerini terk etmeye ve ülke içinde yerinden edilmiş kişiler olmaya zorlanmıştır.

²⁴ <https://herald.dawn.com/news/1154053/how-the-british-kept-the-pakhtuns-divided>

²⁵ <https://www.tanqeed.org/2015/08/on-discrimination-against-pashtuns-reflections-from-peshawar/>

- 2004'te Pencap ve Sindh, Wana'da askeri operasyon başlatılmış Peştunların eyaletlere girmelerini yasaklanmıştır.²⁶

• **Sansür, oto sansür, sindirme, tutuklama**

- Peştun Tahafuz Hareketi (PTM) liderleri Ali Wazir, Bilawal Mandokhel, Muzammil ve Ismat Shahjahan, Lahor'da polis tarafından tutuklanmıştır.²⁷
- Peştun liderleri hükümet güçleri tarafından hapsedilmiş, taciz edilmiştir.
- Orduyu kızdırmaktan kaçınmaya çalışan medya kuruluşlarının oto sansür uygulamıştır.
- PTM faaliyetlerine medya karartması uygulanmıştır.²⁸
- Pakistanlı yetkililer, hükümetin eylemlerini veya politikalarını eleştiren Manzoor Pashteen gibi aktivistleri tutuklamıştır.²⁹
- İstihbarat teşkilatlarındaki kaynaklara göre, devam eden arama tarama çalışmalarında çoğu Peştun ve Afgan uyruklu 100-120 civarında kişi gözaltına alınmış biyometrik testler ve kefaletlerden sonra serbest bırakılmıştır.

• **Olağanüstü güvenlik tedbirleri**

- Pencap hükümeti, halktan Peştunlara benzeyen veya Federal Olarak Yönetilen Kabile Bölgelerinden olan şüpheli kişilere göz kulak olmasını ve onlar tarafından yapılan herhangi bir şüpheli faaliyetini bildirmesini isteyen bildirimler yayınlamıştır.³⁰
- Pencap'ta yaşayan 100.000'den fazla Peştunun, Bilgisayarlı Ulusal Kimlik Kartları (CNIC'ler) bloke edilmiş veya yenileme talepleri reddedilmiştir.
- Sendikalar, pazarlarda çalışan tüm Peştunlara, belgelerini 48 saat içinde polis doğrulaması için sendika ofislerine sunmalarını istemişlerdir.

4. SONUÇ

Özellikle soğuk savaşı sona erdiren SSCB'nin çökmesiyle, Afganistan ve Pakistan'da ortaya çıkan güç boşluğu birçok ülke ve örgütün hareket alanı kazanmaya çalıştığı uygun bir zemin yaratmıştır. Bu bölgesel güç mücadelesinde yerleşik, birbirine bağlı, kendine has bir kabile yapısına sahip Peştunlar, birçok ülke ve örgütün kullandığı bir etnik topluluk olmuştur. Pakistan siyasi aktörlerinin Peştunları, ülke bütünlüğü ve bekasımı tehdit eden bir unsur olarak görmesiyle başlayan güvenikleştirme sürecinde, aktörlerin Peştunlara yönelik alacağı

²⁶ <https://www.thenews.com.pk/tns/detail/562817-discriminated-pashtun>

²⁷ <https://dailytimes.com.pk/594672/ptm-a-pawn-in-the-hands-of-the-adversaries/>

²⁸ <https://www.voanews.com/a/pashtun-activists-decry-pakistan-s-anti-terror-trials-/6470814.html>

²⁹ <https://www.aljazeera.com/news/2020/1/28/why-is-pakistans-pashtun-movement-under-attack>

³⁰ <https://www.hrw.org/news/2018/03/13/listen-pakistans-marginalized-pashtuns>

tedbirlerin bir meşruiyet sorunu yaratmaması için söz-edimi faaliyetine girilmiş ve bunun neticesi olarak siyaset dışı birçok tedbirin alınması sağlanmıştır. Ancak bu tedbirlerin ne kadar süreliğine işe yarayacağı ileriki dönemlerde Peştunların taleplerine ve bu doğrultuda atacakları adımlara göre değişecektir. Kurulduğu günden beri Pakistan müesses nizamının Peştun gerginliği, şimdilerde şiddet içermeyen bir hareket olan PTM'nin şiddet içeren bir harekete geçme olasılığının sadece Pakistan için değil tüm bölge için büyük etkileri olacağından anlaşılır bir durumdur. Pakistan için, sadece Peştunların değil diğer etnik toplumların talepleri ile ülkedeki diğer iç unsurları bir arada tutmak ve ülke bütünlüğünü korumak önemli bir sınav olacaktır.

KAYNAKÇA

Akgül, Sinem (2011), Algı mı, Söylem mi? Kopenhag Okulu ve Yeni Klasik Gerçekçilikte Güvenlik Tehditleri, Uluslararası İlişkiler Dergisi, Cilt 8, Sayı 30 (Yaz 2011), 43-73.

Bonacker, T., ve Gromes, T. (2007), The Concept of Securitisation as a Tool for Analysing the Role of Human-Rights-Related Civil Society in Ethno- Political Conflicts. Center for Conflict Studies, University of Marburg

Smith, C. (1999). "Review of Security: A New Framework for Analysis.", B. Buzan, O. Waever, J. de Wilde, International Affairs 1944 -75(1), 147-148.

Waewer, Ole (2008), Toplumsal Güvenliğin Değişen Gündemi, Uluslararası İlişkiler, Cilt 5, Sayı 18 (Yaz 2008), 151-178.

Radio Free Europe: <https://www.rferl.org/a/1071280.html> (12 Eylül 2006)

Radio Free Europe:

https://www.rferl.org/a/Pakistans_Tribal_Areas_Pose_Crucial_Challenge_For_Zardari/1196941.html (7 Eylül 2008)

Dawn: <https://www.dawn.com/news/712431/conference-for-the-love-of-language> (21 Nisan 2012)

International The News: <https://www.thenews.com.pk/print/32119-to-breathe-new-life-into-ppp-karachi-zardari-woos-pashtuns> (31 Mart 2015)

Tanqeed: <https://www.tanqeed.org/2015/08/on-discrimination-against-pashtuns-reflections-from-peshawar/> (Ağustos 2015)

Daily Times Pakistan: <https://dailytimes.com.pk/25412/alvi-for-learning-from-1971-ending-racial-profiling/>(3 Mart 2017)

International The News: <https://www.thenews.com.pk/amp/190027-PTI-demands-end-to-racial-profiling-of-Pashtuns> (4 Mart 2017)

International The News: <https://www.thenews.com.pk/tns/detail/562817-discriminated-pashtun> (5 Mart 2017)

DW: <https://www.dw.com/en/why-pakistan-associates-terrorism-with-pashtuns-and-afghans/a-38024338> (20 Mart 20127)

Dawn: <https://www.dawn.com/news/1396751/has-ptm-taken-the-road-less-travelled-by> (22 Mart 2018)

Dawn: <https://herald.dawn.com/news/1154053/how-the-british-kept-the-pakhtuns-divided> (27 Mart 2018)

Daily Times Pakistan: <https://dailytimes.com.pk/226385/pashtuns-march-for-human-rights/> (11 Nisan 2018)

Daily Times Pakistan: <https://dailytimes.com.pk/243028/durand-line-pashtuns-and-pashteen/> (22 Mayıs 2018)

Radio Free Europe: <https://www.rferl.org/a/pakistani-president-signs-law-merging-tribal-areas-with-khyber-pakhtunkhwa/29261314.html> (31 Mayıs 2018)

Dawn: <https://www.dawn.com/news/1477157> (19 Nisan 2019)

Al-Jazeera: <https://www.aljazeera.com/news/2020/1/28/why-is-pakistans-pashtun-movement-under-attack> (28 Ocak 2020)

Daily Times Pakistan: <https://dailytimes.com.pk/594672/ptm-a-pawn-in-the-hands-of-the-adversaries/> (13 Nisan 2020)

The Print: <https://theprint.in/go-to-pakistan/pakistani-pashtuns-have-a-message-for-imran-khan-we-are-not-taliban/749528/> (12 Ekim 2021)

International The News: <https://www.thenews.com.pk/print/920082-talibanising-pashtuns> (27 Aralık 2021)

VOA News: <https://www.voanews.com/a/pashtun-activists-decry-pakistan-s-anti-terror-trials-/6470814.html> (4 Mart 2022)

Human Right Watch: <https://www.hrw.org/news/2018/03/13/listen-pakistans-marginalized-pashtuns> (15 Aralık 2022)